

4 Klimaatpolitiek en -wetenschap in de media

Monique Riphagen, Davy van Doren, Jeroen P. van der Sluijs, Jurgen Ganzevles, Rinie van Est, Arjan Wardekker

4.1 Inleiding

In de politieke en maatschappelijke discussie spelen de media, oude en nieuwe, een belangrijke rol. Ze berichten over het politieke debat, reflecteren zodoende dat debat en bieden een platform voor het maatschappelijk debat. De opiniepagina's van dagbladen en opiniebladen hebben tot doel een breed spectrum van verschillende prikkelende maatschappelijke meningen weer te geven. Daarmee bevorderen ze het maatschappelijk debat en verhelderen ze verschillen van inzicht.

Maar de media informeren ook het politieke debat. Naar aanleiding van berichtgeving kunnen Kamerleden vragen stellen aan de verantwoordelijke minister of onderwerpen op de politieke agenda plaatsen. Op meer indirecte wijze kan media-aandacht er tevens voor zorgen dat er via de achterban druk op politici komt te staan om onderwerpen te agenderen. De media reflecteren dan ook niet alleen op het politieke en maatschappelijke debat, maar beïnvloeden deze ook gedeeltelijk.

Zo kwam vlak voor de klimaatop in Kopenhagen (december 2009) de Climategate-affaire in de publieke belangstelling en in de media. Na Kopenhagen werd bericht over Himalayagate, de werkelijke of vermeende fouten in het vierde IPCC-rapport (zie hoofdstuk 3). De berichtgeving in de media over deze mogelijke klimaatwetenschappelijke schandalen gaven de Tweede Kamer aanleiding tot heftige debatten.

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de Nederlandse geschreven media de afgelopen vier jaar over het onderwerp klimaatverandering hebben bericht. Het gaat hier om de periode 2006 tot en met 2009, die we in hoofdstuk 2 hebben aangeduid als fase 5: uitvoering van het Klimaatverdrag, fase Kopenhagen. We analyseren de artikelen over klimaatverandering van vier landelijke kranten (Algemeen Dagblad, NRC Handelsblad, Telegraaf en Volkskrant) en twee opiniërende weekbladen (Elsevier en Vrij Nederland). We onderzoeken aan welk type gebeurtenissen zij aandacht schenken. Berichten ze met name over wetenschappelijke of politiek-gerelateerde gebeurtenissen? Berichten ze meer over nationale of internationale gebeurtenissen? Daarnaast brengen we in kaart vanuit welk perspectief ze over klimaatverandering berichten. Brengen ze vooral alarmerende of veeleer sceptische geluiden naar buiten?

In dit hoofdstuk laten we zien dat de Nederlandse media evenwichtig aandacht besteden aan het klimaatdebat. Wat opvalt is dat het vooral als een internationale discussie gezien wordt. Er is een sterke nadruk op de internationale politieke discussie over het klimaatverdrag. Het Nederlandse politieke debat blijft grotendeels buiten beeld. Klimaat wordt gezien als technisch-wetenschappelijk issue en niet als een politiek issue; dit lijkt de depolitisering van dit Nederlandse debat te reflecteren.

Methode

Selectie van artikelen

Voor de media-analyse in dit hoofdstuk zijn zes verschillende bronnen geselecteerd, vier kranten en twee opiniebladen. Gekozen is voor de papieren, betaalde media, aangezien deze beschikken over een

volledig archief via de online-krantendatabank LexisNexis (www.lexisnexis.com) voor de gekozen periode. Deze vier kranten en twee opiniebladen vertegenwoordigen gezamenlijk dusdanig verschillende doelgroepen, dat ze een doorsnee van de samenleving bereiken. De vier gekozen kranten zijn het Algemeen Dagblad, de Telegraaf, NRC Handelsblad en de Volkskrant. De opiniebladen zijn Elsevier en Vrij Nederland. De gekozen kranten en opiniebladen vormen een weerspiegeling van verschillende geluiden in de samenleving. De selectieperiode loopt van januari 2006 tot en met december 2009. Vanaf 2006 is de aandacht voor klimaatverandering toegenomen en zijn er voldoende artikelen verschenen om een zinvolle analyse op te plegen.

In LexisNexis hebben we allereerst onderzocht welke zoekterm de meeste *hits* opleverde. De toegepaste zoekterm ‘opwarming’ resulteerde in een totaal van 1875 artikelen. Hiervan zijn uiteindelijk 1277 artikelen verder geanalyseerd; de overige artikelen hielden geen enkel verband met klimaat of klimaatverandering (bijvoorbeeld ‘de *opwarming* van sporters na een wedstrijd’ of ‘de *opwarming* van de soep’). In tabel 4.1 wordt een overzicht gegeven van de aantallen geanalyseerde artikelen per krant of opinieblad.

Analyse van artikelen

De artikelen zijn zowel kwalitatief als kwantitatief geanalyseerd. Van elk individueel artikel is een aantal variabelen vastgesteld. Deze zijn omschreven in tabel 4.2. Deze analyse is deels gebaseerd op een subjectieve interpretatie van de aard en de strekking van elk artikel. In de meeste gevallen konden artikelen eenduidig worden ingedeeld op basis van de gehanteerde categorisatie en classificatie. Voor een aantal geanalyseerde artikelen was dit minder vanzelfsprekend en moest een keuze worden gemaakt. Het artikel is in deze gevallen niet ingedeeld in verschillende klassen, omdat daarmee de weging per artikel niet gelijk zou zijn. En ongelijke weging kan leiden tot scheve interpretaties van data en een vertekende representatie van de onderzoeksresultaten.

Tabel 4.1 Overzicht van gebruikte media

Type medium	Krant				Opinieblad	
Medium	Algemeen Dagblad	NRC Handelsblad	Telegraaf	Volkskrant	Elsevier	Vrij Nederland
Aantal artikelen	174	379	248	417	39	20
Totaal	1218				59	

Tabel 4.2 Omschrijving van onderzochte variabelen

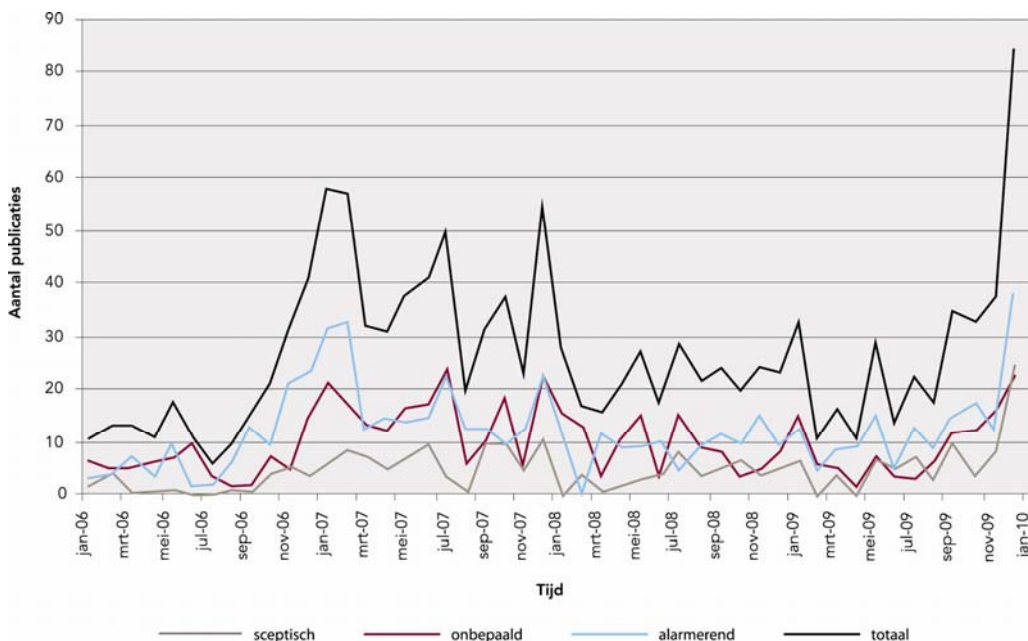
Variabele	Omschrijving variabele
Datum	Datum van publicatie
Type medium	Krant of opinieblad
Medium	Naam van krant of opinieblad
Sectie	Sectie binnen het medium waarin het artikel verscheen
Titel	Titel van het artikel
Auteur	Auteur van het artikel
Bron	De genoemde of gebruikte bronnen in het artikel
Onderwerp artikel	Belangrijkste onderwerp waarop het artikel gebaseerd is

Conclusie artikel	Belangrijkste conclusie van het artikel
Categorie	Het type onderwerp dat in het artikel besproken wordt. Zie tabel 1 van de appendix voor een nadere omschrijving van de gehanteerde categorieën.
Strekking	Algemene strekking van het artikel. Zie tabel 8 voor een nadere omschrijving hoe de strekking per artikeltype is bepaald.

4.2 Dynamiek van media-aandacht

In deze paragraaf gaan we op zoek naar de dynamiek van de media-aandacht op het gebied van klimaatverandering. Hoeveel artikelen zijn er in de periode 2006-2009 gepubliceerd en hoe verhoudt de aandacht in de geschreven pers zich tot maatschappelijke gebeurtenissen, zoals internationale klimaattoppen, parlementaire debatten en het verschijnen van wetenschappelijke rapporten?

Figuur 4.1 geeft per maand het aantal gepubliceerde artikelen in de door ons onderzochte kranten en opiniebladen weer. Deze figuur biedt ook zicht op de vraag of deze berichtgeving alarmerend of sceptisch van aard was, dan wel onbepaald (zie voor de analyse daarvan sectie 4.3).

Figuur 4.1 Aantal artikelen verschenen in het Algemeen Dagblad, NRC Handelsblad, de Telegraaf, de Volkskrant, Elsevier en Vrij Nederland in de periode januari 2006 tot en met december 2009

Figuur 4.1 laat een aantal pieken in de media-aandacht zien. De berichten met een onbepaalde en alarmerende strekking volgen de totale lijn en laten een gelijksoortig patroon van pieken en dalen zien. De sceptische lijn volgt hetzelfde patroon, maar ligt wel wat lager: er zijn dus minder artikelen gevonden met een sceptische insteek.

Welke gebeurtenissen bepalen die dynamiek en genereren de meeste media-aandacht? In de onderzochte periode zien we een eerste grote piek tussen oktober 2006 en februari 2007. Hiervoor zijn verschillende internationale gebeurtenissen verantwoordelijk. In oktober 2006 genereert de documentaire *An Inconvenient Truth* van voormalig vice-president van de VS Al Gore veel media-

aandacht. Vervolgens verschijnt in november het rapport van de Britse econoom Nicholas Stern, waarin hij voor de Britse overheid berekent wat de potentiële financiële gevolgen van klimaatverandering zijn. Deze gebeurtenissen lijken niet geheel toevallig plaats te vinden aan de vooravond van de klimaatop COP 12, in november 2006 te Nairobi. In Nederland meldt het KNMI in een rapport dat de net afgelopen herfst in Nederland de warmste ooit was. In december 2006 wordt er zowel over nationale als internationale gebeurtenissen bericht. Oud-president Clinton komt naar Rotterdam om het Clinton Climate Initiative te promoten. Op internationaal niveau wordt bericht over de aankondiging van het IPCC dat het vierde assessmentrapport (AR4) in april 2007 zal verschijnen.

De volgende opvallende piek valt in juni en juli 2007. In juni houdt de G8 een top in Duitsland, waar klimaat een centraal thema vormt. In juli vindt *Live Earth* plaats, een wereldwijd concert in het teken van klimaatverandering. In juli 2007 komt tevens de documentaire *The Great Global Swindle* uit. Deze klimaatsceptische productie is een reactie op de klimaatalarmistische documentaire van Al Gore, *An Inconvenient Truth*.

In december 2007 volgt weer een piek in de media-aandacht. Met name over de COP 13, de VN-klimaatconferentie op Bali, wordt veel bericht. In Nederland komt de documentaire *Meat the Truth* uit, gemaakt door van Marianne Thieme van de Partij voor de Dieren. Daarin staat het grote effect van vleesconsumptie en -productie op klimaatverandering centraal.

In 2008 zien we wat kleinere pieken optreden. Op internationaal niveau vinden er geen grote gebeurtenissen plaats behalve COP 14 te Poznan, die ook terug is te zien in figuur 4.1 (in december 2008). Op nationaal niveau vinden wel twee gebeurtenissen plaats waarover meermalen geschreven wordt. In augustus 2008 brengt het KNMI een rapport uit over de gevolgen van klimaatverandering. En in september verschijnt het rapport van de Deltacommissie. Beide gebeurtenissen genereren wel enige media-aandacht, maar zorgen niet voor een grote piek.

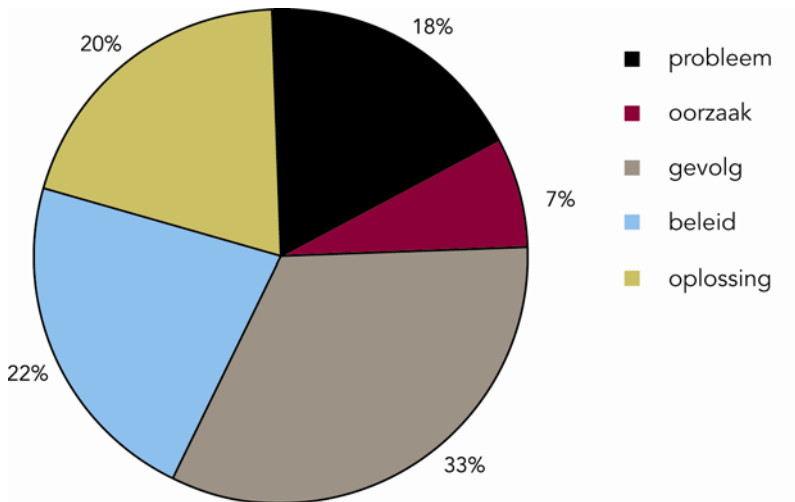
Ook in 2009 blijft het aanvankelijk relatief rustig. Dit blijkt echter de opmaat tot een hausse aan mediaberichten eind 2009 over de VN-Klimaatop in Kopenhagen (COP 15). In de maand voor COP 15 vindt Climategate plaats, het (al dan niet vermeende) schandaal rondom de gehackte e-mails van klimaatwetenschappers (zie hoofdstuk 3). Hierover wordt veelvuldig bericht. In december 2009 staan de media dan bol van Kopenhagen.

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de meest opvallende pieken afkomstig zijn van berichtgeving over internationale gebeurtenissen van politieke aard. Met name de klimaatconferenties (COP's 12, 13, 14 en 15) lijken bepalend te zijn voor de dynamiek van media-aandacht. Voorafgaand aan en rondom deze conferenties vinden veelvuldig media-events plaats. *An Inconvenient Truth* voorafgaand aan COP 12 te Nairobi; *Live Earth* vijf maanden voor COP 13. Ook komen vóór internationale topconferenties regelmatig rapporten uit die de wetenschappelijke stand van zaken over klimaatverandering weergeven. Dergelijke media-events lijken aandacht te willen genereren voor en ook input te willen geven aan deze internationale klimaatoppen. De dynamiek van media-aandacht voor klimaatverandering reflecteert zodoende de dynamiek van de internationale klimaatpolitiek, inclusief alle problemen en onzekerheden die samenhangen met de internationale politieke context.

4.3 Inhoudelijke analyse van media-aandacht

Om meer te kunnen zeggen over de inhoud van de onderzochte artikelen, zijn deze in vijf verschillende categorieën ingedeeld: probleem, oorzaak, gevolg, beleid en oplossing. De categorie 'probleem' gaat in algemene zin over het klimaatprobleem en over evenementen en opiniepeilingen in het teken van klimaatverandering. De categorie 'oorzaak' gaat in op verschillende processen die ten grondslag liggen

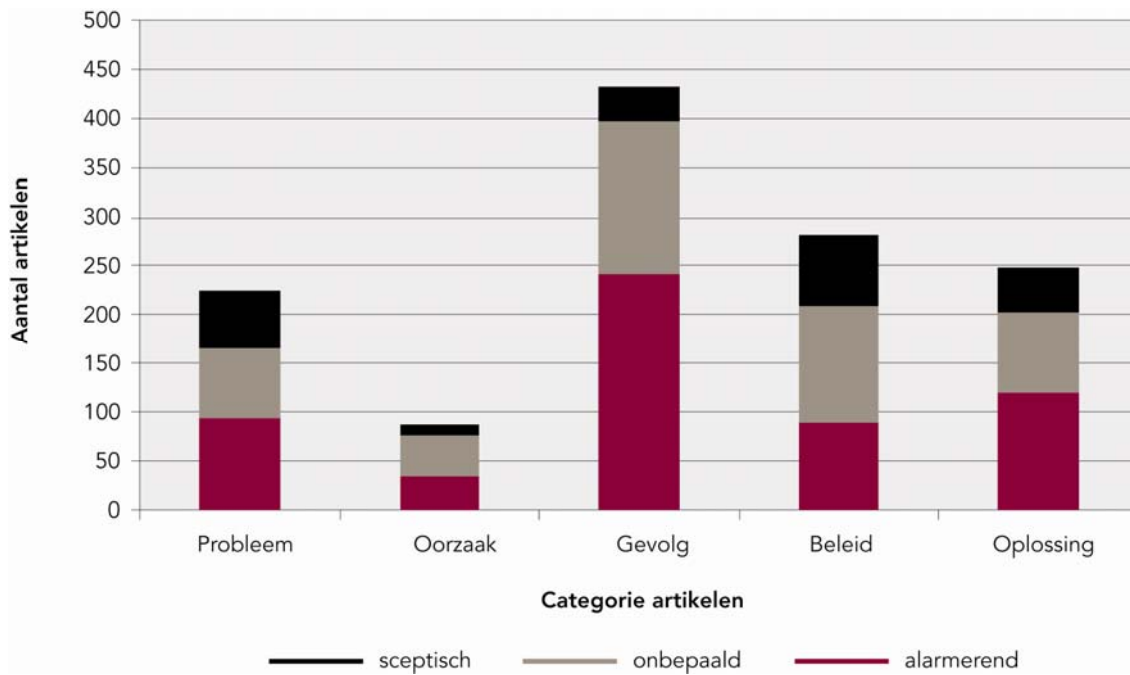
aan klimaatverandering. De categorie 'gevolg' beschrijft de consequenties van klimaatverandering voor mens, natuur en economie. De categorie 'beleid' omvat berichtgeving over afspraken, debatten en onderhandelingen ten aanzien van de algemene klimaatproblematiek en klimaatbeleid, de reductie van CO₂ en het te voeren energie- en transportbeleid (zie tabel 1 van de Appendix). De categorie 'oplossing' omvat artikelen over oplossingen om klimaatverandering of de gevolgen daarvan tegen te gaan. Figuur 4.2. toont de relatieve verdeling van de artikelen over deze categorieën.

Figuur 4.2 Verdeling van de onderzochte artikelen over 5 verschillende categorieën.

Er is relatief weinig aandacht voor de oorzaken van klimaatverandering, het domein van de klimaatwetenschap. Slechts 7% van de berichtgeving gaat hierover. Het kan zijn dat we de fase van probleemsignalering en de daarmee samenhangende analyse van de oorzaken al gepasseerd zijn. Het kan ook zijn dat wetenschappelijke artikelen over de oorzaken van het klimaatprobleem als minder nieuwswaardig worden beoordeeld. Er wordt amper vanuit een sceptisch perspectief geschreven over de oorzaken van klimaatverandering.

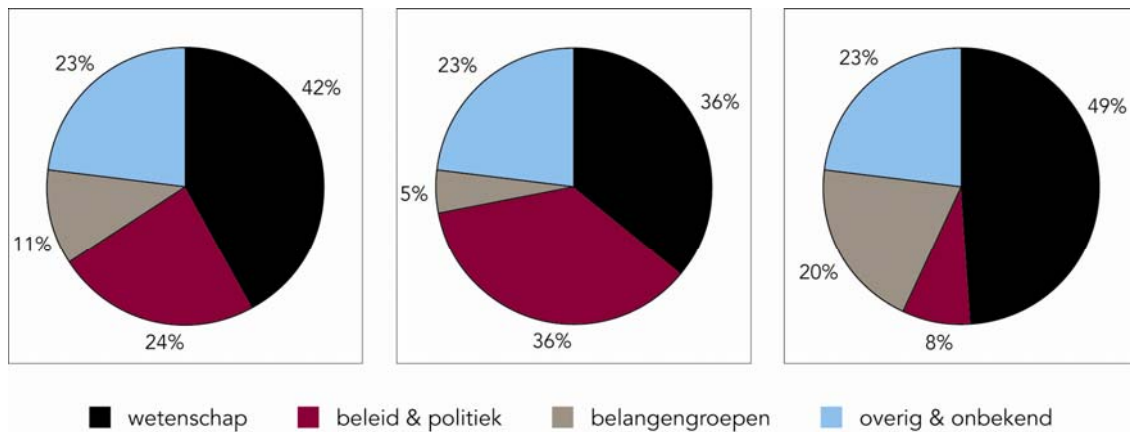
In de kranten en opiniebladen wordt het meest geschreven over de gevolgen van klimaatverandering. 33% van de onderzochte artikelen gaat over de mogelijke consequenties van een opwarmende aarde. Daarnaast komen mogelijke oplossingen (20%) en het te voeren beleid (22%) veelvuldig aan bod. Het zoeken naar oplossingen en het tot stand brengen en uitvoeren van (klimaat)beleid behoort tot het handeldingsdomein van de politiek. Voorafgaand aan de totstandkoming van klimaatbeleid worden politieke afwegingen en keuzes gemaakt. De berichtgeving over klimaatbeleid weerspiegelt dit politiek debat. De categorie beleid blijkt het meest verdeeld te zijn. Figuur 4.3 laat zien dat er bijna evenveel artikelen met een sceptische als met een alarmerende toon over het klimaatbeleid worden gepubliceerd.

Figuur 4.3 Verdeling van de onderzochte artikelen over de 5 verschillende categorieën

4.4 Bronnen van mediaberichtgeving over klimaatverandering

Om meer inzicht te krijgen in de bronnen waarop de vier kranten hun berichtgeving baseren, hebben we deze voor alle artikelen geanalyseerd. Allereerst wilden we meer inzicht in welk type bron is gebruikt. Is deze voornamelijk afkomstig uit de wetenschap, de politiek of van belangengroeperingen? Een overzicht van deze verdeling is weergegeven in de figuren 4.4a, 4.4b en 4.4c. We hebben een onderscheid gemaakt naar internationale en nationale bronnen. In de categorie onbekend en overig kon dit onderscheid niet worden gemaakt. Aangezien deze categorie 23% van het totaal aan bronnen uitmaakt, is dit percentage ook gehanteerd in de figuren 4.4b en 4.4c.

Figuur 4.4a Verdeling van totaal aantal bronnen over wetenschap beleid & politiek, belangengroepen en overig & onbekend.

Figuur 4.4b Verdeling van internationale bronnen over wetenschap, beleid & politiek, belangengroepen en overig & onbekend.

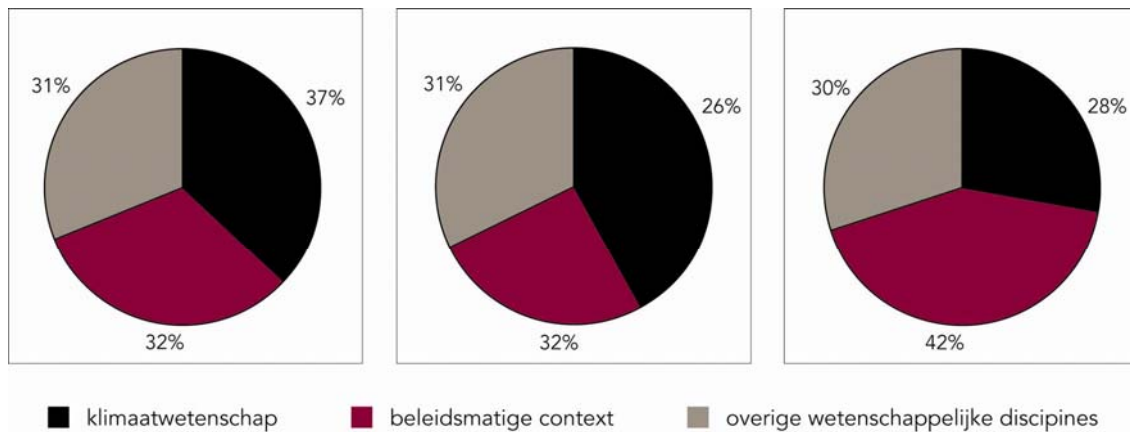
Figuur 4.4c Verdeling van nationale bronnen over wetenschap, beleid & politiek, belangengroepen en overig & onbekend.

Bijna de helft van de totale bronnen blijkt afkomstig te zijn uit de wetenschap. Vervolgens wordt veelvuldig geput uit de categorie beleid & politiek. Een relatief gering deel van de informatie is afkomstig van belangengroepen. Onder belangengroepen worden zowel vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven verstaan als milieuorganisaties als Greenpeace en het Wereld Natuur Fonds. Deze ngo's leveren dus een beperkte bijdrage aan het debat in de media. Ten slotte is er een grote categorie overig & onbekend. Hierin zijn bronnen opgenomen die niet in bovenstaande categorieën passen en artikelen waarvan de bron niet helder is. Voorbeelden van overige bronnen zijn bijvoorbeeld geestelijken die zich uitspreken over het klimaatprobleem of een berggids die meldt dat hij heeft waargenomen dat de gletsjers zich aan het terugtrekken zijn.

Vergeleken met de bronnen uit internationale hoek, zijn veel nationale bronnen afkomstig uit de wetenschap. Een relatief gering percentage bronnen is afkomstig uit nationaal beleid en politiek. Daarentegen worden veel meer nationale belangengroepen aangehaald dan internationale belangengroepen.

Hoewel een groot deel van de bronnen afkomstig is uit de wetenschap, leveren deze toch geen grote pieken op in de berichtgeving, zoals we gezien hebben in de vorige paragraaf. Uit figuur 4.1 bleek dat de wetenschappelijke publicaties die tot pieken leiden, rapporten zijn die een beleidsdoel dienen, bijvoorbeeld van het KNMI of het IPCC. Verder worden publicaties in de vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften *Science* en *Nature* meermalen genoemd.

Zijn de genoemde bronnen nu met name afkomstig uit de hoek van deze beleidsgerichte klimaatwetenschap? Of wordt toch ook veel geput uit de hoek van de algemene klimaatwetenschap of overige wetenschappelijke disciplines, zoals economie, psychologie en biologie? We hebben deze verschillende categorieën wetenschap verder uitgesplitst in de figuren 4.5a, 4.5b en 4.5c.

Figuur 4.5 a Verdeling van totaal aantal bronnen over de klimaatwetenschap, klimaatwetenschap in een beleidsmatige context en overige wetenschappelijke disciplines.

Figuur 4.5 b Verdeling van internationale bronnen over de klimaatwetenschap, klimaatwetenschap in een beleidsmatige context en overige wetenschappelijke disciplines.

Figuur 4.5 c Verdeling van nationale bronnen over de klimaatwetenschap, klimaatwetenschap in een beleidsmatige context en overige wetenschappelijke disciplines.

De verdeling over de door ons gehanteerde drie types wetenschap, is redelijk gelijk. Er wordt iets meer gebruik gemaakt van academische klimaatwetenschappers of wetenschappelijke publicaties, zoals bijvoorbeeld artikelen in de wetenschappelijke tijdschriften *Nature* en *Science*. Bronnen uit de klimaatwetenschap die in een beleidsmatige context tot stand is gekomen, zoals bijvoorbeeld AR4 van het IPCC, en bronnen uit de overige wetenschappelijke hoek worden praktisch even vaak aangehaald. Voorbeelden uit deze laatste categorie zijn bijvoorbeeld de Deense econoom Bjørn Lomborg en biologen die wijzen op het uitsterven van soorten, mogelijk als gevolg van klimaatverandering. De media maken dus gebruik van een breed scala aan wetenschappelijke bronnen en geven het wetenschappelijke debat in de volle breedte weer. Wel zien we verschillen tussen het gebruik van internationale en nationale bronnen. Er worden relatief meer internationale bronnen uit de algemene klimaatwetenschap gebruikt dan nationale bronnen. De nationale bronnen komen voor een relatief groot gedeelte uit de klimaatwetenschap in een beleidsmatige context. De internationale bronnen komen relatief vaker uit de hoek van de algemene klimaatwetenschap.

In tabel 4.3 zijn de bovenstaande categorieën, uitgesplitst in internationale en nationale bronnen, in absolute getallen nog eens op een rijtje gezet. Internationale klimaatwetenschap wordt duidelijk vaker belicht in de media dan nationale klimaatwetenschap. Bij de beleidsgerichte klimaatwetenschap is er ongeveer evenveel aandacht voor internationale als voor nationale rapporten. Dat deze verhouding anders ligt dan bij de fundamentele klimaatwetenschap weerspiegelt mogelijk het grote aandeel van vraaggestuurde klimaatonderzoeksprogramma's in Nederland (zie ook hoofdstuk 3). Opvallend is verder dat internationaal beleid en politiek veel hoger scoren dan nationaal beleid en politiek. Waar belangengroepen de bron zijn van berichtgeving in de media gaat het vooral om nationale belangengroepen.

Tabel 4.3. Overzicht van de aantallen krantenbronnen afkomstig uit de verschillende soorten wetenschap, beleid & politiek en overige categorieën.

soort bron	nationaal	internationaal	totaal
algemene klimaatwetenschap	45	117	162
beleidsgerichte klimaatwetenschap	69	73	142
overige wetenschap	48	90	138
beleid & politiek	40	279	319
belangengroepen	103	40	143
overig			315
totaal			1218

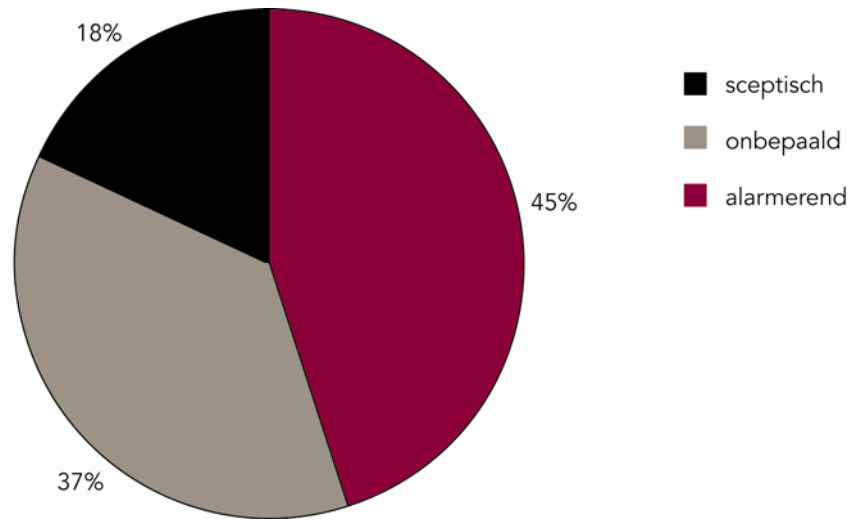
4.5 De toon van het klimaatdebat in kranten en opiniebladen

Klimaatalarmisten waarschuwen dat er een ernstig klimaatprobleem bestaat en er urgent drastische maatregelen nodig zijn. Klimaatsceptici daarentegen trekken het bestaan of de ernst van de opwarming van de aarde in twijfel en pleiten veelal tegen vergaand klimaatbeleid of vinden klimaatbeleid in zijn geheel niet nodig. In Amerika krijgen klimaatsceptische geluiden relatief veel aandacht in de media op grond van het journalistieke principe van hoor en wederhoor (Boykoff en Boykoff 2004). Het resultaat daarvan is schijnevenwichtigheid: de kleine minderheid van sceptische klimaatwetenschappers krijgt er evenveel ruimte als hun niet-sceptische collega's. In deze paragraaf bekijken we of dat ook in de Nederlandse geschreven media het geval is. We beschrijven hoeveel alarmerende en sceptische geluiden omtrent klimaatverandering in deze media zijn te vinden. Daarnaast geven we aan wat de verhouding is tussen alarmerende en sceptische geluiden voor verschillende kranten en opiniebladen.

Geen schijnevenwichtigheid

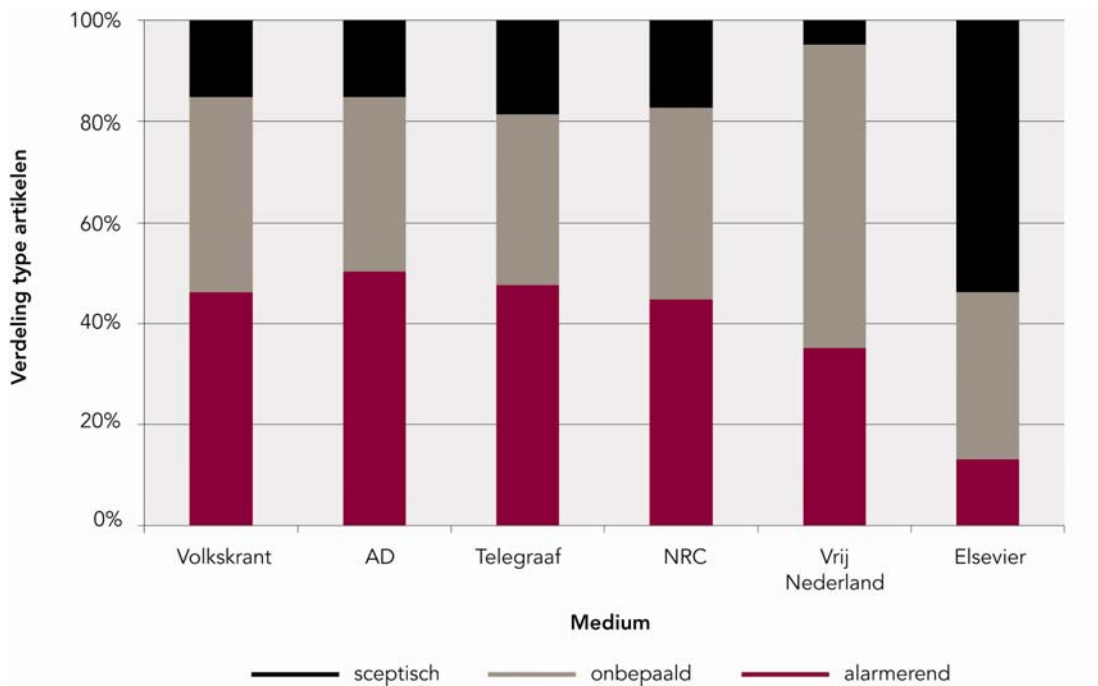
In tabel 1 van de appendix is voor elke categorie weergegeven wanneer een artikel is ingedeeld als alarmerend, onbepaald of sceptisch. Let op dat 'sceptisch' voor bijvoorbeeld de categorie 'oplossingen' iets anders betekent dan voor de categorie probleem. Uitingen als "de voorgestelde oplossingen zijn geen goede of geen noodzakelijke methoden om klimaatverandering tegen te gaan" en "deze oplossing werkt niet" getuigen van scepsis ten aanzien van de eerste categorie. Een bewering als "er moet geen actie ondernomen worden om het klimaatprobleem aan te pakken" of "het probleem rechtvaardigt geen overheidsingrijpen" is sceptisch ten aanzien van het probleem.

Figuur 4.6 laat zien dat ook de Nederlandse situatie niet vergelijkbaar is met die in de VS. Iets minder dan de helft (45%) van de artikelen is alarmerend van aard, 37% is onbepaald en 18% heeft een sceptische strekking. De beeldvorming in de diverse door ons onderzochte media is in zijn totaliteit dus niet louter alarmerend of sceptisch. Er blijkt binnen de Nederlandse geschreven media dus geen sprake te zijn van *balance as bias* ofwel schijnevenwichtigheid.

Figuur 4.6 Verdeling van strekking van de boodschap over alle onderzochte artikelen.

Maar geldt dat ook voor de verschillende afzonderlijke kranten en opiniebladen en in hoeverre verschillen kranten en opiniebladen onderling in hun berichtgeving over alarmerende of sceptische geluiden? Figuur 4.7 laat weinig verschil zien tussen de vier onderzochte kranten. Bij alle kranten is tussen de 44% en 51% van de onderzochte artikelen alarmerend, tussen de 33% en 39% onbepaald en tussen de 14% en 19% sceptisch van strekking. Bij de opiniebladen ligt deze verhouding echter anders. De onderzochte artikelen van Vrij Nederland waren voor 35% alarmerend van strekking, 60% was onbepaald en slechts 5% van de onderzochte artikelen had een sceptisch toon. De onderzochte artikelen van Elsevier waren voornamelijk sceptisch van strekking (54%). Slechts 13% was alarmerend. Vergeleken met Elsevier geeft Vrij Nederland weinig opinie weer maar bericht vrij neutraal over het klimaatprobleem.

Figuur 4.7 Relatieve verdeling van de strekking van de onderzochte artikelen per medium.

Afhankelijk van de inhoud van het artikel, wordt het stuk in verschillende secties van de kranten en opiniebladen geplaatst. In de dagbladen worden relatief gezien de meeste alarmerende artikelen geplaatst in de categorieën binnen/buitenland en de boekensectie. Het grootste aantal sceptische artikelen wordt geplaatst in de sectie opinie & debat (zie figuur 1 van de Appendix). Ook bij de opiniebladen worden de meeste sceptische artikelen geplaatst in de sectie opinie & debat (figuur 2 van de Appendix).

We mogen concluderen dat het klimaatdebat in Nederland in de verschillende onderzochte kranten tamelijk genuanceerd gevoerd wordt. De Nederlandse kranten geven het sceptische geluid weer, zonder dat er sprake is van schijnevenwichtigheid. De twee opiniebladen nemen wel duidelijk een politieke positie in het klimaatdebat in, waarbij Vrij Nederland meer vanuit een onbepaalde hoek bericht dan de dagbladen. Wellicht is dat niet zo opzienbarend, aangezien het stimuleren van debat en het weergeven van opinies hun functie is. Weekblad Elsevier doet dat gewoonlijk vanuit een maatschappelijk conservatieve en economisch liberale visie. Vrij Nederland heeft van oudsher een meer progressieve signatuur.

4.6 Conclusie

Kijkend naar hoe de afgelopen vier jaar de Nederlandse geschreven en geredigeerde media over het onderwerp klimaatverandering hebben bericht valt op dat er duidelijke pieken en dalen zijn. Als we de aantallen artikelen in de tijd uitsplitsen naar hun alarmerende, sceptische of onbepaalde strekking, volgen de pieken en dalen in alle drie de lijnen ruwweg hetzelfde patroon. De dynamiek lijkt dus niet te worden bepaald door sceptische versus alarmerende aanleidingen, maar veel meer door gebeurtenissen waaromheen sceptische en alarmerende geluiden te horen zijn die we dan terugvinden in de media. Daarbij is het sterkste signaal in de tijdreeks van media-aandacht duidelijk te herleiden tot de internationale klimaatonderhandelingen in VN-verband. De opeenvolging van de conferenties van verdragspartijen (in de onderzochte periode COP 12 in Nairobi, COP 13 op Bali, COP 14 in Poznan en COP 15 in Kopenhagen) dicteert de pieken in de media-aandacht. De meeste overige gebeurtenissen die veel media-aandacht krijgen, zijn veelal niet toevallig van aard. Het gaat dan veelal om zaken als het uitkomen van rapporten of documentaires of om mediagerichte evenementen, die alle duidelijk getimed zijn in de directe aanloop naar een klimaatop. Dergelijke media-events lijken aandacht te willen genereren voor en ook input te willen geven aan deze internationale klimaatoppen.

Kijkend naar de inhoud van de berichtgeving zien we dat deze vooral betrekking heeft op gevolgen, beleid en oplossingen. Minder aandacht is er voor probleemanalyses en de minste aandacht gaat uit naar de oorzaken van klimaatverandering. De belangrijkste bronnen waar de berichtgeving uit put zijn de wetenschap (iets minder dan de helft) en beleid & politiek (circa een kwart). Belangengroepen vormen bij slechts zo'n 10% van de berichten de bron. Hoewel een groot deel van de bronnen afkomstig is uit de wetenschap, leveren deze toch geen grote pieken op in de berichtgeving, met uitzondering van wetenschappelijke rapporten die een beleidsdoel dienen, zoals rapporten van IPCC en KNMI. Bij berichten afkomstig uit wetenschappelijke bronnen is de verdeling over disciplines redelijk evenredig. Kijken we naar verschillen in aandacht tussen nationale en internationale bronnen, dan zien we dat internationale bronnen bij klimaatwetenschap de boventoon voeren. Dat geldt nog veel sterker bij beleid & politiek. Er is zeer weinig persaanbacht voor de Nederlandse klimaatpolitiek. Dat geldt echter niet voor belangengroepen. Alleen bij belangengroepen zijn het de nationale bronnen die het vaakst voorkomen.

Wat betreft de balans tussen sceptische, alarmerende en onbepaalde strekking van de berichtgeving in de dagbladen zien we een redelijk genuanceerd beeld. Het Algemeen Dagblad, NRC Handelsblad, de Telegraaf en de Volkskrant blijken niet veel van elkaar te verschillen in hun plaatsing van artikelen met een alarmerende, onbepaalde of sceptische strekking. Er treedt in deze kranten geen

schijnevenwichtigheid op, in de VS vonden mediastudies rond klimaatverandering wel zo'n *balance as bias*. Het debat tussen alarmerende en sceptische publicisten wordt met name gevoerd op de opiniepagina's van de kranten. In tegenstelling tot de dagbladen nemen de opiniebladen Vrij Nederland en Elsevier wel een expliciete positie in in het klimaatdebat. Vrij Nederland bericht meer alarmerend dan sceptisch over de klimaatproblematiek. Elsevier bericht vooral vanuit een sceptisch perspectief. Dat de opiniebladen op een gepolitiseerde wijze berichten over klimaatverandering is begrijpelijk, gelet op hun opiniërende functie en politieke kleur.

Kortom: we mogen concluderen dat de geschreven en geredigeerde pers het Nederlandse publiek op een pluriforme en evenwichtige wijze informeert over klimaatverandering en het maatschappelijke en politieke debat daarover. De Nederlandse media besteden aandacht aan het politieke debat en het wetenschappelijke debat. De berichtgeving over klimaatwetenschap is genuanceerd te noemen. De aandacht voor het politieke proces richt zich met name op het internationale debat dat zich vooral ontploft rondom de VN-klimaatconferenties. De berichtgeving over het Nederlandse politieke debat over klimaatverandering blijft daar ver bij achter. Dit gebrek aan media-aandacht voor de nationale politieke discussie lijkt de depolitisering van het Nederlandse politieke debat over klimaatverandering te reflecteren.